

Rádio Impuls, 17.3.2010

Rozhovor Václava Moravce s prof. Švejnarem

Profesor ekonomie, předseda dozorčího a výkonného výboru CERGE-EI Jan Švejnar mluvil v rozhovoru pro Rádio Impuls o cestě z ekonomické recese.

Moderátor (Václav Moravec):

Je česká ekonomika už z nejhoršího venku? Podle významné části českých ekonomů se zdá, že ano. Svědčí o tom i čísla rostoucí průmyslové výroby, která se letos v únoru meziročně zvýšila o pět procent. I podle prezidenta Václava Klause začne česká ekonomika růst i bez výslovného boje státu s krizí, která už stejně odeznívá.

Záznam Václava Klause:

Jsem přesvědčen, že boj s krizí není naším dnešním hlavním úkolem. Ekonomika začne růst i bez jakéhokoliv výslovného boje státu s krizí, která už stejně odeznívá.

Moderátor (Václav Moravec):

Konstatoval v úterý český prezident Václav Klaus a také mluvil o receptu na ozdravení veřejných financí. Ten je podle Klause jednoduchý. Chybí prý politik, který by měl odvahu s tímto programem přijít a obhájit ho před veřejností. Podle Klause je zavést zapotřebí důchodovou reformu, reformu financí ve zdravotnictví, zapomenout na zvyšování daní lidem, kteří pracují a firmám, které pak vytváření hodnoty. Nejen o tom bude řeč v následujících minutách. Hostem dnešních Impulsů je ekonom, profesor Jan Švejnar. Vítejte po čase v Rádiu Impuls, hezký dobrý večer.

Host (Jan Švejnar):

Děkuji, dobrý večer.

Moderátor (Václav Moravec):

Před každými volbami se, pane profesore, objevuje vaše jméno v souvislosti s kandidaturou na něco. Když jsou volby senátní, kandidatura do Senátu, teď před volbami do Poslanecké sněmovny možná kandidatura do Poslanecké sněmovny, bude-li se sestavovat vláda, vaše možné vládní angažmá. Jednoduchá otázka, jaké jsou vlastně vaše osobní politické ambice v Česku?

Host (Jan Švejnar):

Tak já je nemám nijak pevně definované v tom smyslu, že celkem dělám to, co dělám, dělám to rád a jak víte, to spočívá v tom, že jsem spoluzaložil některé instituce tady, které mají podstatný dopad středně-dlouhodobého formátu...

Moderátor (Václav Moravec):

Jsou to především, že vstupují do vaší řeči, instituce akademické, tedy nikoliv politické.

Host (Jan Švejnar):

Jsou to instituce akademické, CERGE Univerzity Karlovy, Národohospodářský ústav Akademie věd, ale v minulém roce též Idea, myšlenkové centrum, které vlastně má za úkol a funguje tak, že připravuje různé rozборы pro vzdělanou veřejnost a pro lidi, kteří se zabývají hospodářskou sociální politikou. Takže je to nejenom akademické, ale je to vlastně i v oblasti, která má širší společenský dopad.

Moderátor (Václav Moravec):

Jaké máte tedy vysvětlení pro to, že před každými volbami se objeví vaše jméno a vy to pak dementujete?

Host (Jan Švejnar):

Tak já myslím, že je to, jsou to určité spekulace, což je celkem přirozené u někoho, kdo vstoupil do veřejného života, jako jsem vstoupil já před dvěma lety. Máte sice pravdu, že to bylo už i předtím, ale zase to bylo na základě právě toho, že jsem sdílel své názory a radil různým jednotlivcům a vládám, takže je to celkem přirozené, ale také přirozené, že si udržuji svoji nadstranickost a jsem sice osoba veřejná, ale ne osoba, která se angažuje ve stranické politice.

Moderátor (Václav Moravec):

Vy tedy máte jasno v tom, že za žádnou stranu zase v dohledné době kandidovat nebudete?

Host (Jan Švejnar):

Neuvažuji, že bych to učinil, neučinil jsem to v minulosti, nehodlám to učinit v blízké budoucnosti.

Moderátor (Václav Moravec):

Blízkou budoucností máte co na mysli?

Host (Jan Švejnar):

No cokoliv, co je v dohledné době, abych o tom uvažoval.

Moderátor (Václav Moravec):

Ptám se proto, že sociální demokraté teď mluví o tom, že byste byl dobrým ministrem školství. To byste považoval za stranickou politiku?

Host (Jan Švejnar):

Je samozřejmě potěšující, že o tom takto mluvíte. Já jsem o tom neuvažoval, já to považuji za spekulaci momentálně, protože samozřejmě rozhodování tohoto typu bude až po volbách, až se uvidí, jaký bude výsledek voleb. Já zatím o tom opravdu neuvažuji, protože jak jsem již řekl, vidím to, co nyní dělám, jako velice přínosné a samozřejmě jiné funkce typu ministrů jsou též velmi přínosné, takže nechci říct, že nikdy nikdy, ale v současné době o tom opravdu neuvažuji.

Moderátor (Václav Moravec):

Omlouvám se, že teď budu osobnější. Na přelomu loňského a letošního roku jste prožil smutnou rodinnou událost, zemřela vaše paní. Mělo to nějaký vliv na rozhodování o tom, jak dál přizpůsobit svůj život, zda se víc nevěnovat například vašim dětem ve Spojených státech amerických, to znamená to rozhodování, že prostě nebudete vstupovat do české politiky kvůli vaší rodině?

Host (Jan Švejnar):

Ano, máte pravdu, ale já myslím, ten smutný stav, ve kterém jsme, naopak myslím, že jde opačným směrem, to znamená, že hodlám trávit víc času zde. Je zde ještě další okolnost a sice právě nyní můj syn hodlá podnikat v České republice spolu se svým kolegou, též 28letým mladým mužem, zakládají firmu, podnik zde a takže to znamená, že vlastně polovina rodiny, jedno ze dvou dětí, bude působit zde v České republice. Takže to naopak je další magnet pro to, abych působil více zde.

Moderátor (Václav Moravec):

Víc budete tedy trávit času kvůli synovi i v Česku?

Host (Jan Švejnar):

V Česku kvůli synovi a samozřejmě v tom, abych dál pokračovat tu svoji takzvanou misi, to znamená to, co se snažím dokázat, to znamená dlouhodobě pomoci České republice, aby dále vzkvétala.

Moderátor (Václav Moravec):

Co jste mu řekl na myšlenku, protože on má, nemýlím-li se, jen americké občanství, váš syn?

Host (Jan Švejnar):

On má americké občanství, ale má permanentní trvalý pobyt zde v České republice.

Moderátor (Václav Moravec):

Co jste mu řekl na myšlenku, že chce podnikat v Česku?

Host (Jan Švejnar):

Já jsem mu říkal, že je to oblast, která je velmi zajímavá, samozřejmě ty nové trhy, do toho počítám střední a východní Evropu, jsou zajímavé, musí si dát větší pozor, než je jeho zkušenost ze Spojených států a Kanady...

Moderátor (Václav Moravec):

Na co?

Host (Jan Švejnar):

Je samozřejmě podstatná, ale ty trhy jsou ještě ne zcela vyvinuté a právní rámec není tak čistý a řekněme jasný, jako je například ve Spojených státech.

Moderátor (Václav Moravec):

Jste varoval před korupcí, natvrdo řečeno?

Host (Jan Švejnar):

Já jsem ho varoval, přesně tak, před korupcí a vším s tím spojeným.

Moderátor (Václav Moravec):

A v jakém oboru podniká?

Host (Jan Švejnar):

Tak on podniká v energetice a takže v Americe působil v oblasti solární energie, větrné energie a zde se budou zaměřovat právě na solární energii.

Moderátor (Václav Moravec):

To znamená, bude to jeden z těch, který bude profitovat z toho, že se Česko stalo tou nejpobulárnější destinací pro výrobu solární energie?

Host (Jan Švejnar):

Tak samozřejmě je otázka, jestli bude profitovat, protože ta situace zde se velice rychle mění. Já myslím, že jejich přístup je ten, že byli ve velice konkurenčním prostředí ve Spojených státech a v Kanadě a byli schopni tam obstát v konkurenci, takže myslím, že se zaměřují na to, že by i v konkurenčním prostředí, které by zde nastalo, na základě svých znalostí a zkušeností mohli obstát a vidí vlastně jako svůj celý region celou střední a východní Evropu, takže by podnikali jednak zde a jednak i v jiných zemích.

Moderátor (Václav Moravec):

Vadí vám jako částečně i daňovému poplatníkovi v České republice nebo platíte pouze daně ve Spojených státech?

Host (Jan Švejnar):

Ne platím daně zde.

Moderátor (Václav Moravec):

To, jak je právě podporována fotovoltaika, jak byla podporována v těch uplynulých letech?

Host (Jan Švejnar):

Tak já myslím, že to je zcela přirozené v tom smyslu, že se Česká republika a ostatní země střední a východní Evropy snaží přiblížit evropskému průměru nebo dostat se do stejné normy, takže samozřejmě často v těchto oblastech vlády a nejenom česká vláda, vlády i na západě, dávají určité podněty krátkodobého rázu pro to, aby přilákaly kapitál, investory a podnikatele do toho či jiného oboru, takže...

Moderátor (Václav Moravec):

Ale to, že se to tady přehnalo?

Host (Jan Švejnar):

No tak dobře, je možné, že se to trošku přehnalo, já myslím, že to záleží na pohledu, protože já myslím, že mnoho lidí si taky neuvědomuje ještě všechna možná rizika s tím spojená, takže myslím, že uvidíme řadu bankrotů, takže se musí vzít v úvahu nejenom, jak to se jeví, ale též jak to nakonec dopadá.

Moderátor (Václav Moravec):

I přes tu podporu masivní státní a výkupu myslíte, že dojde k mnoha bankrotům těch elektráren, které budou vyrábět elektřinu ze slunce?

Host (Jan Švejnar):

Já myslím, že ano, protože jsou tam poměrně složité finanční operace, je tam technická náročnost, která není často dobře pochopena a právě to je oblast, já myslím, kde nakonec přežijí jenom ti nejzkušenější a nejzdatnější.

Moderátor (Václav Moravec):

Když prezident Václav Klaus v úterý komentoval současnou politickou scénu, když se vrátím teď k politice, tak ta žije květnovými volbami do Poslanecké sněmovny. Václav Klaus si

nenechal ujít příležitost kritizovat politiky za návrhy na utrácení veřejných peněz. Podle Klause je důležité vyhnout se dluhové pastí.

Záznam Václava Klause:

Do voleb se sice žádný zázrak udělat nedá, ale nevidím ani to, že by se kterákoliv z našich relevantních politických stran připravovala na rychlé a zásadní kroky k ozdravení veřejných financí.

Moderátor (Václav Moravec):

Konstatoval v úterý prezident Václav Klaus. Když se ekonom, profesor Jan Švejnar, host dnešních Impulsů, podívá s odstupem na ty návrhy, které mají politické strany ke stavu veřejných financí a stav veřejných financí jako číslo jedna, ústřední téma předvolební kampaně, je to podle vás na místě?

Host (Jan Švejnar):

Myslím, že to je do určité míry na místě, ale je to mnohdy velmi přehnané. Musíme si uvědomit, že náš dluh je podstatně menší než dluh mnoha západoevropských zemí, nemluvě o Řecku, Belgii a jiných zemích tohoto typu. Čili je to vážný problém, ale není to takový problém, jak se v médiích o tom často hovoří. Naše zadlužení při řekněme 40 procentech HDP, dluh činí 40 procent HDP, není nízké, je mnohem vyšší než bylo, čili v tom jsme si pohoršili, ale na druhé straně myslím, že nesmíme jednat zbrkle, musíme opravdu mít dobrou strategii ve střednědobém horizontu, protože ať už bychom zvyšovali nebo velice rychle snižovali dluh fiskálními opatřeními, tak se můžeme krátkodobě víc poškodit, než si přilepšíme. Já myslím, že ten hlavní cíl zde by měl být, abychom ve střednědobém horizontu dvou tří let splnili Maastrichtská kritéria, vstoupili do eurozóny a abychom nyní vyjadřovali a vyznařovali dobrou strategii pro to, aby ratingové společnosti, to znamená společnosti, které hodnotí kvalitu našeho ekonomického chování, aby nám nesnížily hodnocení. To znamená ten rating.

Moderátor (Václav Moravec):

Ale k tomu je přece zapotřebí, aby se ta země dál nezadlužovala. Vás neděsí rychlost zadlužování Česka, když srovnáváte země jako Německo, Francii, kde se pohybuje zadlužení ve vztahu k hrubému domácímu produktu na nějakých 70 procentech, s Českem, které má 30, téměř 40 procent, ale rychlost toho, že se zvýšil dluh o třetinu v těch posledních třech letech?

Host (Jan Švejnar):

Mě to nevzrušuje, jestliže to je krátkodobý fenomén. To znamená, jestliže se během recese více zadlužíme, tak to vidím jako akci nebo aktivitu, která je v pořádku. Je potřebné, abychom se potom vyvarovali dalšího zadlužování. Zde je potřebné si vzít zase perspektivu. Byl to právě Václav Klaus, který mezi rokem 95-96 ve své vládě začal schodek veřejných financí. Od té doby

a tehdy ekonomika rostla velmi rychle, přešel do rozpočtového schodku, od té doby, potom samozřejmě přivedl zemi do recese, jedinou zemi ve střední a východní Evropě, ale co je důležité je, že od té doby vlastně máme schodek veřejných financí rok co rok, včetně let tohoto desetiletí, kdy jsme rostli velmi rychle. Ten schodek se sice snižoval, jeho velikost se snižovala, ale nikdy jsme nešli do přebytku, čili jsme nezačali umořovat státní dluh a vždy ho zvyšujeme.

Moderátor (Václav Moravec):

Chápu-li správně, podle vás Václav Klaus nemá právo toto říkat, protože sám nastartoval éru rozpočtových schodků?

Host (Jan Švejnar):

Přesně tak.

Moderátor (Václav Moravec):

I když nebyly tak vysoké ale přece.

Host (Jan Švejnar):

No jistě, ale začal, přešel z přebytku do schodku, no a potom se samozřejmě začaly zvyšovat čím dál tím více. Čili je to ta naše historie, to, že vlastně už 15 let vedeme schodkovou fiskální politiku. To je špatné.

Moderátor (Václav Moravec):

Tématem květnových voleb se také stává to, zda by se měli politici podílet na moci, respektive komunisté a to například tím, že by podporovali menšinovou vládu sociálních demokratů. Pokud by se vás Jiří Paroubek a sociální demokraté jako muže, který za ně a za zelené kandidoval na úřad prezidenta, zeptali na tuto otázku, jestli by měli jít do menšinové vlády tolerované komunisty, co byste jim odpověděl?

Host (Jan Švejnar):

Víte, já zase nebudu spekulovat o svém vlastním angažmá, případném angažmá, protože říkám, o tom opravdu neuvažuji, ale je to dobrá otázka. Zodpovím ji tak, že bych řekl, jak bychom se měli dívat na to, kdyby zde byla menšinová vláda, řekněme ať už je to Sociální demokracie či ODS, nevadí která, ale řekněme, Sociální demokracie, protože se bude muset opírat potom o hlasy jiných stran. Já bych řekl, že tam nebude potom výrazně podpora jenom jedné strany, řekněme Komunistické protože se na všem neshodnou. Ale že by museli vlastně sbírat podporu od různých stran. Komunistické strany řekněme v sociálních otázkách, od ODS v otázkách národní bezpečnosti a otázkách evropských by to bylo velmi složité, protože jak ODS, tak komunisté jsou výrazně protievropští nebo řekněme nejsou proevropští, takže tam by se museli spoléhat na

celou řadu těch menších stran. Takže by to byla krkolomná jízda, nevím, jestli by to bylo pro velkou stranu typu ČSSD či ODS to nejlepší řešení.

Moderátor (Václav Moravec):

Vy osobně myslíte si z pohledu ratingových agentur, které se dívají i na stabilitu vládnutí, že menšinová vláda jakékoliv vítězné strany by byla tím nejhorším řešením v současné situaci?

Host (Jan Švejnar):

Já myslím, že mnohem lepším řešením, pakliže by se dalo uskutečnit, by byla koalice se středovými stranami, které se dostanou do Parlamentu a jestliže by byla jedna z těch velkých stran schopna s nimi udělat koalici, řekněme ČSSD v tomto případě, který jste naznačil, tak by to bylo lepší jak pro Českou republiku ve smyslu reprezentativnosti obyvatelstva, tak pro pohled ze zahraničí v oblasti investorů a ratingových společností.

Moderátor (Václav Moravec):

Předmětem předvolebního boje se stávají i daně, zjednodušení daňového systému, které chce ODS. Sociální demokraté zase slibují návrat k progresivnímu zdanění, dále pak zrušení zdravotnických poplatků a mimořádný důchod, ale k návratu progresivního zdanění první místopředseda ČSSD Bohuslav Sobotka poznamenává:

Záznam Bohuslava Sobotky:

Jestliže chceme, aby lidé se uskromnili, jestliže chceme, aby se zaměstnanci uskromnili proto, aby si udrželi svá pracovní místa, jestliže chceme, aby se uskromnili zaměstnanci veřejného sektoru, protože není možné v krizi dramaticky zvyšovat jejich platy, pak máme plné právo chtít i o po dvou procentech těch nejbohatších, aby přispěli k rozpočtové konsolidaci právě formou progresivní daně.

Moderátor (Václav Moravec):

Zaznamenalo Rádio Impuls slova prvního místopředsedy ČSSD Bohuslava Sobotky, která pronesl v sobotu na programové konferenci ČSSD v Teplicích. Pokud bychom si měli vybrat vyšší progresivní zdanění, vyšší zdanění firem o dvě procenta, což mají sociální demokraté ve svém programu a růst ekonomiky, jak byste volil na těch miskách vah?

Host (Jan Švejnar):

Já myslím, že určitá progrese daňového systému co se týče daní z příjmů je něco, co je žádoucí, vidíme to ve většině zemí západních demokracií, čili je to ustálený úzus, který myslím, že i u nás bude dobrý.

Moderátor (Václav Moravec):

Podle vás nebylo vhodné zavádět tu superhrubou mzdu a zdaňovat superhrubou mzdu 15 procenty?

Host (Jan Švejnar):

Ano. Já myslím, že ne. Já bych naopak myslel, že právě z hlediska politických stran, které se snaží prospět lidem, kteří jsou zaměstnanci a pracují, tak tam bych odlehčil všem daním a odvodům z mezd. Protože my zcela arbitrálně a bezdůvodně zdaňujeme a zatěžujeme velice silně pracovní sílu, pak se zvyšuje z toho nezaměstnanost, podniky buď nájímají méně nebo propouštějí více...

Moderátor (Václav Moravec):

Neohrozil byste tím ale sociální stát? Což je velmi častý argument sociálních demokratů.

Host (Jan Švejnar):

Ne, naopak, já myslím, že to by zvýšilo zaměstnanost, čili ten sociální stát by byl lepší, ty daně by se musely vybrat jinde. To znamená ne, že by se ty daně a odvody nevybíraly, akorát by se nevybíraly z mezd, ale vybíraly se ve všeobecném zdanění jinde v daňové soustavě. Čili to je důležité. Čili určitou progresi, nezdaňovat tolik mzdy, zdaňovat například nepřímé daně, zvýšené příjmy daně, daně z nemovitosti a tak dále. No a potom myslím, že bych navrhoval, aby se nezdaňovaly příliš podniky, protože podniky se lehce stěhují, kapitál se lehce stěhuje, je mnohem lepší zde mít víc kapitálu méně zdaněného, získáme tím víc, než zvýšit daně podniků a právnických osob, které se potom budou stěhovat do Švýcarska a jiných zemí.

Moderátor (Václav Moravec):

Podle vás je tedy zásadní problém to možné zvýšení korporátních daní o dvě procenta a návrat ke zdanění před rok 2008, což mají sociální demokraté v programu?

Host (Jan Švejnar):

Jistě, podívejte se, jestliže to bude o jedno či dvě procenta, tak to nakonec nebude hrát tak velkou roli. Já si myslím, že by bylo mnohem lepší nezvyšovat korporátní daně, naopak se snažit je dokonce snížit a vybírat daně někde jinde, kde to nemá negativní dopad, protože příliv korporací a zahraničního kapitálu je pro nás velice přínosný a měli bychom si toho vážit.

Moderátor (Václav Moravec):

Ale tam si sociální demokraté nerozumí s ODS, protože ODS říká, my bychom zdanili víc spotřebu, to je daň z přidané hodnoty a tedy jasný argument, jakmile podseknete spotřebu, můžete podsekhnout budoucí velmi křehký ekonomický růst.

Host (Jan Švejnar):

Pravda, ale většinu věcí, které vyrábíme, vyvážíme a většinu věcí, které spotřebujeme, dovážíme, čili my tím vlastně podsekne jenom velice malou část celkové výroby. "

Moderátor (Václav Moravec):

To znamená, že byste také sahal na možné zvýšení daně z přidané hodnoty?

Host (Jan Švejnar):

Například to by byla jedna oblast, na kterou bychom se měli podívat, ano.

Moderátor (Václav Moravec):

Pane profesore, my už několik měsíců jsme svědky ne tak smíšených zpráv ze světové globální ekonomiky, včetně ekonomiky české, ale přicházejí nám zprávy pozitivnější. Jsou náznakem toho, že globální ekonomika, možná i ekonomika česká, je z nejhorsího venku?

Host (Jan Švejnar):

Já myslím, že optimismus, takový mírný optimismus je rozhodně na místě. Ty zprávy jsou pozitivní, ale nepřeháněl bych to v tom smyslu, že z podnikové sféry vidíme jak u nás, tak potažmo v celé Evropě, ale i v Americe, že menší a střední podniky mají stále velké problémy, finanční sektor není zcela sanován, není zcela vyřešen problém tohoto sektoru, čili je zde stále určitá pravděpodobnost, i když se zmenšuje, je zde určitá pravděpodobnost toho, že bychom mohli přejít ještě do jednoho poklesu, než nastane úplná konjunktura. Čili mírný optimismus ano, růst bude zvláště v Evropě stále ještě poměrně pomalý tento rok a možná i příští rok, to znamená, že nezaměstnanost zůstane vysoká, to znamená tlak na státní rozpočet bude pokračovat, protože máme a Evropa všeobecně má poměrně štedrý systém podpory v nezaměstnanosti, čili musíme si uvědomit, že se z té recese dostáváme poměrně pomalu. Doufejme, že to je opravdu už stadium konjunktury, ale ten vzestup bude poměrně mírný.

Moderátor (Václav Moravec):

Stále ale ještě máte obavy z toho, že může přijít druhý zásah recese?

Host (Jan Švejnar):

Mám a víte, je to založeno na tom, že vlastně doposud ta konjunktura spočívá částečně na vládní fiskální expanzi v různých zemích. Tyto opatření, balíčky končí a viděli jsme to u šrotovného. Velký pozitivní dopad krátkodobý a potom negativní dopad po skončení této akce. Jakmile se tyto akce ukončí ve Spojených státech, potažmo v západní Evropě, ve všech velkých ekonomikách, tak bude otázka, jestli ten soukromý sektor, ať už podniky nebo rodiny, vyplní ten propad poptávky vlastní poptávkou. To zatím dostatečně nevidíme.

Moderátor (Václav Moravec):

Nebude tam největší problém právě u Ameriky, kde ty fiskální stimuly, stimuly státu byly největší?

Host (Jan Švejnar):

Ano, ten problém tam je a proto vidíme, že v Americe je velká obezřetnost, že lidé sice předpovídají, že dojde ke konjunktúře, ale vidí zde velkou nejistotu a tam je to potřeba vzít v úvahu.

Moderátor (Václav Moravec):

Říká ekonom, profesor Jan Švejnar, který byl hostem dnešních Impulsů. Děkuji za rozhovor a těším se někdy příště na shledanou.

Host (Jan Švejnar):

Děkuji za pozvání.